

Número 9, desembre 2002

El cas dels papers catalans a Salamanca: hem perdut els papers?

[JORDI ANDREU I DAUFÍ](#)

Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona
andreu@bd.ub.es

[ISABEL CAMPOS I GONZÁLEZ](#)

Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona
Arxiu Central Administratiu del Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya
icampos@presidencia.gencat.es

[JOAN DOMINGO BASORA](#)

Arxiu Central Administratiu del Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya
jdomingo@correu.gencat.es

---

1 Introducció

En aquest article volem fer unes reflexions, des d'una perspectiva arxivística, sobre la part de la documentació que va ser confiscada als anomenats "enemigos y desafectos al Movimiento Nacional" a partir de l'ocupació militar de Catalunya (1938–1939) i que està dipositada a l'Archivo General de la Guerra Civil, amb seu a Salamanca. Des de l'època coneguda com a transició política del franquisme a la democràcia, n'han reclamat el retorn persones i institucions diferents —principalment la Generalitat de Catalunya— i pràcticament tots els grups polítics han fet intervencions parlamentàries en aquest sentit.¹

La base per dur a terme aquesta contribució ha estat un recull de dos-cents documents (articles, entrevistes i altres tipus de col·laboracions) que s'han publicat a la premsa escrita que s'edita a Espanya. El període cronològic al qual ens hem cenyit correspon a cinc mesos, i comprèn des del mes de juny fins al d'octubre de l'any 2002, data en què hem finalitzat

aquesta contribució. Hem volgut conèixer exhaustivament tota mena d'opinions sobre el tema, cosa que ha fet que no restringíssim la selecció amb criteris d'abast territorial (hem consultat diaris d'abast nacional, d'abast regional i fins i tot d'abast local) i que tampoc no la restringíssim amb criteris idiomàtics ni, evidentment, amb criteris polítics o de tendències polítiques de la publicació.² Com a complement a aquest recull, hem tingut en compte tota mena d'opinions que s'han canalitzat mitjançant contribucions a fòrums de discussió tècnica com, per exemple, Arxiforum o Bibcat, o directament en llocs web, com ara el de la Comissió de la Dignitat (<http://www.partal.com/dignitat/>). El suport tècnic ha estat la bibliografia especialitzada que trobareu referenciada en l'apartat de notes.

Per introduir les nostres reflexions sobre el tema que ens ocupa, farem una breu contextualització dels elements que tractarem. En primer lloc, pensem que som davant una qüestió essencialment política que sembla que no es vol reconèixer i que s'enroca en raonaments pseudotècnics. Com a arxivers, ens fa angúnia que la darrera negativa al retorn dels documents catalans (acord del Patronato del Archivo de la Guerra Civil) sigui la defensa de la famosa i sacralitzada "unitat d'arxiu", que és una fal·làcia, però com que els partidaris del no-retorn la repeteixen i hi insisteixen constantment (polítics, historiadors i fins i tot algun arxiver de l'Estat), convé aclarir la polèmica des d'un punt de vista de professionals dels arxius.

En segon lloc, volem encetar la reflexió sobre el fet de la monopolització del problema per part de professionals no arxivers. La comissió tècnica d'experts que es va constituir el novembre de l'any 2000, amb l'objectiu de proposar a l'esmentat Patronato quina documentació podria retornar a Catalunya, només estava formada per historiadors (Joan B. Culla i Borja de Riquer, per part del Departament de Cultura de la Generalitat, i Antonio Morales i Carlos Dardé, per part del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte). Al nostre entendre, han faltat en el debat els punts de vista dels arxivers del territori espanyol.³ Sense cap voluntat de menysprear l'opinió dels prestigiosos historiadors —que òbviament cal respectar i analitzar—, entenem que cal circumscriure aquesta opinió a l'espai que li pertoca, és a dir, a l'aportació que pot fer un tipus d'usuari dels arxius, no pas l'únic, ja que a Salamanca encara hi ha molta documentació que té valor primari, és a dir, documents que poden servir a algunes persones perquè se'ls reconeguin els drets.

2 Què entenem per documentació catalana a Salamanca?

De manera genèrica, la documentació de procedència catalana que hi ha dipositada a l'Archivo General de la Guerra Civil Española, amb seu a Salamanca, la podem agrupar en tres blocs:

- a. La documentació política i administrativa produïda i rebuda per les administracions públiques en l'exercici de les seves competències (els organismes de la Generalitat de Catalunya i els ajuntaments).
- b. La documentació produïda i rebuda per les persones jurídiques en l'exercici de les seves funcions: organitzacions i partits polítics, sindicats, associacions, centres, casinos i ateneus, lògies maçòniques i altres entitats molt diverses.
- c. La correspondència i altres documents produïts i rebuts per persones físiques: polítics, escriptors, professors universitaris, artistes, sindicalistes, fotògrafs, impressors, pedagogs.

Convé fer ressaltar que no tota la documentació que es va confiscar immediatament després de l'ocupació militar de Catalunya (vegeu l'"[Annex. Apunts cronològics](#)") és a Salamanca, ja que se'n va rebutjar i eliminar una part a Barcelona, mentre que una altra es va enviar a altres òrgans franquistes, com ara en el cas dels documents d'interès militar, que van ser traslladats al Cuartel General del Generalísimo.

Per a la confiscació de la documentació, es va crear un organisme específic l'any 1938, la Delegación del Estado para la Recuperación de Documentos (DERD), que ja va actuar primer al País Basc, però va ser a Catalunya on va tenir la màxima activitat i on en van formar part prop d'un centenar de persones per fer els escorcolls i les tasques auxiliars.⁴

Quant a la documentació corresponent a la Generalitat de Catalunya que hi ha dipositada a l'Archivo General de la Guerra Civil Española (507 lligalls), va ser organitzada i classificada durant el període 1982–1986 per un equip d'arxivers contractats pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i, posteriorment, se'n va dipositar una còpia microfilmada a l'Arxiu Nacional de Catalunya. L'any 1992 se'n va publicar l'inventari.⁵

Volem remarcar, també, que no tota la documentació que està dipositada a l'Archivo General de la Guerra Civil a Salamanca ha estat constituïda a partir de fons aliens. Ens referim a la documentació que van produir els òrgans repressors del franquisme en l'exercici de les funcions i les activitats que tenien encomanades. Aquesta documentació ha de romandre a Salamanca. És el cas, per exemple, de la documentació produïda per la Delegación Nacional de Servicios Documentales (1937–1977) que, per al desenvolupament de les seves tasques, va generar un fons important constituït per informes per als seus caps, llibres d'escorcolls, actes i fitxes de control d'escorcolls i, sobretot, per tres milions de fitxes de persones qualificades d'antifranquistes. També hi ha els informes i els expedients d'antecedents (més de 50.000), els llistats de noms per a la policia, la correspondència amb altres òrgans repressius i jurisdiccionals, etc. Un altre exemple d'aquests òrgans és el Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo (1940–1971).⁶

3 Què sap el gat de fer culleres? o *¡zapatero a tus zapatos!*

Ja hem comentat que no es tracta d'un problema tècnic irresoluble; fins i tot podríem dir que ni tan sols es tracta d'un problema tècnic, ja que som davant d'una situació en la qual els arxivers i les arxiveres s'hi han trobat sovint o, si més no, s'hi han parat a pensar molts cops. Ens referim a l'operació que consisteix a analitzar un conjunt de documents per delimitar-ne la natura, el que en arxivística en diem "identificar un fons".

Pensem, però, que el problema de debò també radica en una altra delimitació, la d'un conjunt d'elements, aquest cop menys materials i tangibles que els documents, com ara els límits del sentiment i del pensament de les persones, i això, com tots sabem, no pertany al camp d'estudi de l'arxivística.

Sembla que la major part dels agents implicats en el "conflicte" s'armen d'arguments per defensar un espai conceptual de l'arxivística en el qual fins i tot els mateixos arxivers i arxiveres, a hores d'ara, encara no

trepitgem amb la fermesa teòrica unànime. Ens referim a la natura dels fons d'arxiu, tant pel que fa a la procedència com pel que fa a l'estructura original.

Historiadors, professors, periodistes, polítics, columnistes i càrrecs institucionals fermen la seva posició amb arguments com ara: “És convenient preservar la unitat d'arxiu. La comissió d'experts considera que el retorn és incompatible amb la unitat dels lligalls” (*El Mundo*. Edició de Catalunya, 23.07.2002). N'hi ha, com ara el director de la Real Academia de la Historia, Gonzalo Anes, que diuen que “els arxius es constitueixen en un moment determinat i amb uns criteris, i tenen una història que cal que respectem tant si ens agrada com si no, i que el que importa dels documents és el contingut” (*La Razón*. Edició de Madrid, 24.07.2002). Fins i tot s'afirma que “l'objectiu d'un arxiu és facilitar informació a tothom que la desitgi” (*ABC*. Edició de Madrid, 24.07.2002).

Si sistematitzem el paràgraf anterior, ens adonem que els agents implicats en el conflicte centren la seva “preocupació” en tres aspectes: l'anomenada “unitat d'arxiu”, el que entenen que és un arxiu i el valor que tenen els documents d'arxiu.

4 La unitat d'arxiu: que estiguin junts no vol dir que siguin una unitat

Quan es demana que es preservi la “unitat dels lligalls”, quan es fa una crida a la “preservació de la unitat d'arxiu”, tècnicament no es fa referència a res. El fet de lluitar per tenir físicament junts els lligalls, els documents, no equival a dir que tenim un arxiu i, per tant, no cal que ens escarrassem a mantenir-lo com una sola peça.

Preservar la unitat d'un fons documental no vol dir preservar la unió física de la documentació. En arxivística, quan es treballa per a la preservació de la unitat d'un fons, el que es fa és evitar la barreja de la documentació pròpia d'un fons amb la documentació pròpia d'un altre fons diferent. Quan un arxiver o una arxivera analitza, investiga, justifica i constitueix o restitueix la unitat d'un fons, el que fa és aplicar el principi bàsic que mena la disciplina: el principi de proveniença. Tots els plantejaments que se sustentin en aquest principi són tècnicament acceptables; la resta, cal desestimar-los.

5 Què és un arxiu?: confondre el cove amb la roba

No estem d'acord amb l'afirmació que “els arxius es constitueixen en un moment determinat i amb uns criteris, i tenen una història que cal que respectem tant si ens agrada com si no”, perquè no és un argument tècnic, és simplement una constatació evident que no duu a cap solució en aquest conflicte.

La idea o el concepte d'*arxiu* té tres accepcions: a) conjunt de documents (fons); b) institució responsable del tractament tècnic de documents, i c) edifici o part d'aquest on es custodien tècnicament els documents.⁷

Si triem la darrera accepció (*arxiu* com a *edifici*), la que és més favorable a aquella afirmació, potser sí que podríem atorgar certa part de raó als que la defensen: els edificis que custodien documents s'han “constituït en un

moment determinat i amb unes característiques determinades, i tenen una història” (és clar, que sí!), com també la tenen els edificis destinats a habitatges, a magatzems, a hospitals, etc. D'acord, no hi tenim res a replicar, són edificis al cap i a la fi, amb una única peculiaritat, però, que consisteix en el fet que, en el procés de construcció, els arxivers i les arxiveres assessoren l'arquitecte o l'arquitecta sobre les condicions i prestacions que l'obra ha d'oferir perquè esdevingui un centre de custòdia, d'organització i de servei de documents d'arxiu.

Si, al contrari, l'afirmació pren com a base per refermar-se la primera accepció del terme *arxiu*, com a conjunt de documents, evidentment que s'equivoca de mig a mig. Els arxius (o fons d'arxiu) no són el resultat d'un acte voluntari o fruit del caprici d'algú, sinó que són el resultat de l'acumulació, en un procés natural, dels documents d'una persona o d'una institució en l'exercici de les seves activitats i funcions. Tal com ha establert la comunitat arxivística internacional, un fons d'arxiu és un “conjunt de documents, de qualsevol tipologia o suport, produït orgànicament i/o reunit i utilitzat per una persona, una família o un organisme en l'exercici de les seves activitats i funcions”.⁸

6 La funció dels documents d'arxiu

Finalment, tampoc no estem d'acord amb la darrera de les afirmacions que hem recollit, que consisteix a dir que “el que importa dels documents és el contingut” i que “l'objectiu d'un arxiu és facilitar informació a tothom que la desitgi”. Fem nostra l'argumentació d'una de les professionals més rellevants de l'arxivística a Espanya, Antonia Heredia, del mestratge de la qual som deutors. Sobre el valor del document d'arxiu, aquesta autora diu:

“Al documento se le reconoce por parte del archivero un valor primario referido a que desde su nacimiento tiene como principal objetivo servir de garantía o de prueba de algo y es el que denominamos también valor administrativo o valor legal, es decir sirve como testimonio. Pero también desde su origen el documento lleva inherente información y, en potencia, aunque no se utilice habitualmente, como tal, desde el principio, es fuente de la historia. [...] La consideración de uno o de otro no afecta a la importancia sino que son dos perspectivas diferentes, una que se refiere a la gestión administrativa o a la gestión legal y otra a la investigación.”⁹

Reprenem el discurs d'Antonia Heredia en el punt on afirma que el document neix per ser testimoni, “garantía o prueba de algo”. Aquest “algo” no és altra cosa que coneixement. Entenem que el document d'arxiu és un actiu bàsic per a qui el produeix, és un recurs d'informació per a l'organització i per a la persona, perquè conté dades que estructurades i organitzades, poden esdevenir informació, i aquesta és la matèria primera per generar coneixement. Malgrat que no és l'únic actiu per generar coneixement, sí que és, però, l'únic element que, dins del sistema d'informació d'una organització, materialitza, incrementa i fa circular el capital intel·lectual de l'organització entre els seus membres, presents i futurs, perquè aquests actuïn i prenguin decisions. Aquesta és la veritable raó per la qual generem documents a les nostres organitzacions, aquesta és la veritable raó per la qual creem documents com a persones, per fer aprehensible la volatilitat de les nostres accions i els nostres sentiments. Els documents no els creem perquè “serveixin” per a la història, més aviat

els historiadors i les historiadores els utilitzen per generar el seu coneixement, que convertiran en recreació dels fets, en interpretació de la història.

Per tot això, no estem d'acord amb l'afirmació que diu "l'objectiu d'un arxiu és facilitar informació a tothom que la desitgi". La comunitat arxivística internacional ha lluitat molt perquè el dret d'accés als documents hagi deixat de ser un privilegi dels que exerceixen el poder polític. Primer va ser un dret del qual van gaudir els historiadors i més endavant va arribar a la resta de les persones interessades. Tanmateix, cal puntualitzar el que s'afirma com a objectiu d'un arxiu: facilitar informació a tothom que la desitgi, si és que té el dret d'accedir-hi. Amb aquesta rectificació introduïm el doble nivell que dimensiona el dret d'accés a la documentació: d'una banda, el dret d'accés entès com una llibertat individual, és a dir, els ciutadans tenim dret a conèixer les dades personals que ens puguin afectar i, d'una altra banda, el dret d'accés és una llibertat pública, en el sentit que permet que tots els ciutadans puguin consultar la documentació que tingui interès general. Per tant, de difusió sí que se n'ha de fer, però s'ha d'ajustar a dret.

7 L'ús polític de la polèmica i el valor moral dels documents

Dels valors dels documents que estudia l'arxivística, l'administratiu, l'econòmic o el financer, el juridicolegal i l'històric, o el testimonial, en parlen tots els manuals, però mai no s'ha destacat un altre valor intrínsec que també cal tenir en compte: el valor moral dels documents. Els documents d'arxiu contenen idees, pensaments i fins i tot poden transmetre sentiments que, malgrat que han estat creats amb una finalitat utilitària, amb el temps es converteixen en valors destacables, fins i tot més que els valors testimonials o històrics. Aquest valor moral és el que ha fet que un assumpte que hauria d'haver estat reduït a l'àmbit purament tècnic, hagi saltat a la palestra pública i que els polítics se l'hagin fet seu. Així, a la premsa es troben declaracions com les de Xavier Trias (CiU) en què diu que la decisió del Patronat és un "agravio histórico"; del conseller en cap, Artur Mas, "no renunciaremos a conseguir el grueso 'más simbólico' de los documentos"; de Josep A. Duran i Lleida, "quieren ahogar los sentimientos de Cataluña como pueblo" (*ABC*, Edició de Madrid, 23.07.2002), o de Joaquim Nadal (PSC), "Hi ha hagut una vexació del govern de l'Estat respecte als sentiments del poble de Catalunya" (*El Punt*, 29.07.2002).

El valor moral del document va molt lligat al context social en què s'ha creat, així com en el particular dels seus titulars. Per què els partidaris de "la unidad de archivo" no esgrimeixen aquest valor? Potser perquè aquests documents no estan en el context adequat i per això només es pot acudir al principi "tècnic". Però, per què una part dels ciutadans de Salamanca i bona part dels partits polítics de fora de Catalunya són contraris al retorn dels documents? Per què apareixen declaracions com les d'Aleix Vidal-Quadras?, "la manía de trocear el Archivo de Salamanca no es más que el reflejo del propósito destructivo de eliminar la conciencia nacional española, civil, constitucional, ilustrada y solidaria, actualmente vigente, de la faz de la tierra" (*La Razón*, Edició de Madrid, 24.07.2002). Quin valor, més enllà de la unitat d'arxiu, els donen, a aquests documents? L'alcalde de Salamanca, al final de juliol d'enguany, va afirmar: "Nosotros [los salmantinos] tenemos el sentimiento a flor de piel y prueba de ello es que salimos a la calle sesenta mil salmantinos y había

gente que no sabía ni dónde estaba el Archivo ni lo que era. El problema es que el planteamiento que tienen ellos [los catalanes] de nación no coincide con el nuestro" (*La Gaceta regional de Salamanca*, 28.07.2002) Per què és tan important posseir-los, si no tenen valor moral? Si es té en compte que els principis morals no són únics, potser també hem de pensar que els partidaris del no-retorn, encara que es refugien en principis pseudotècnics, en realitat també estan donant un valor moral a aquests documents?

Creiem que l'arxivística hauria de considerar i regular el valor moral dels documents i que per avaluar-lo caldria afegir al context històric i legal el context personal i social. Així, cal analitzar:

1. Del context històric: en quina època es van generar aquests documents, amb quina finalitat, per a qui o per a quines institucions, per a què es van agrupar i amb quina finalitat.
2. Del context legal: quina legislació regula aquesta documentació, quins són els fonaments legals que han comportat l'agrupació, qui és el titular d'aquesta documentació i quina és la seva voluntat.
3. Del context personal i social: quin valor emocional, sentimental i simbòlic tenen els documents per a qui els va generar o per als seus successors; quin interès tenen per als ciutadans actuals, quins són els seus usuaris potencials, quina difusió se'n farà.

Potser aquesta mancança s'esdevé pel fet que l'arxivística considera bàsicament la documentació des de la perspectiva de les organitzacions i no des de la de les persones, i a Salamanca hi ha documents, com ja hem explicat anteriorment, d'institucions, però sobretot de persones que senten ferits els seus sentiments més íntims perquè no tenen els documents que rememoren moments de la seva vida, agradables uns i dramàtics els altres, i especialment perquè aquests documents els els van prendre per la força en circumstàncies dramàtiques. Potser moltes d'aquestes persones a hores d'ara ja han desaparegut, però els seus successors han heretat el mateix sentiment d'impotència, agreujat, ara, per una situació insòlita en un país democràtic.

8 A tall de conclusió: tots plegats hem perdut els papers!

La conclusió a la qual hem arribat sobre l'anomenat *conflicte dels Papers de Salamanca* la podem resumir en una frase: tots plegats hem perdut els papers.

L'any 1999 va "perdre els papers" el Ministerio de Educación y Cultura en crear el Archivo General de la Guerra Civil Española, deslligant-lo de la Sección Guerra Civil del Archivo Histórico Nacional. Va "perdre els papers" perquè no va adoptar el paper que havia de representar, és a dir, actuar amb el criteri tècnic adequat en un àmbit de la seva competència. Fer un "bon paper" hauria estat crear un centre d'estudis i de documentació de la Guerra Civil Espanyola i de la repressió franquista. Encara és a temps de fer-ho: si fa una còpia de tots els documents requisats i restitueix els originals als seus propietaris legítims.

L'any 2000 va "perdre els papers" el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya en acordar, amb el Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, la creació d'una comissió tècnica d'experts perquè estudiés quina documentació podia retornar a Catalunya. Va "perdre els

papers” perquè no va incloure cap arxiver ni arxivera entre els representants.

Han “perdut els papers” els historiadors, els periodistes, els polítics, etc., en utilitzar de manera poc precisa els arguments i la terminologia propis de l'arxivística en contextos estranys a la disciplina, com ara en diaris, en debats en els mitjans audiovisuals i en els escons al Parlament.

Hem “perdut els papers” els arxivers i les arxiveres d'arreu del territori espanyol, també de l'internacional, perquè no hem sabut aprofitar una ocasió excepcional per fer-nos escoltar i per projectar una imatge més actual, utilitària i oberta a la societat de la professió arxivística.

9 Annex. Apunts cronològics

18.07.1936	Aixecament militar en contra de la República. Comença la Guerra Civil.
20.04.1937	Creació, al bàndol nacional, de l'Oficina de Investigación y Propaganda Antimarxista, amb l'objectiu de recollir, analitzar i catalogar documentació i tot tipus de material perquè servís per a la “contra-propaganda comunista y sus organizaciones adláteres”.
Abril de 1938	L'exèrcit franquista inicia l'ocupació militar de Catalunya.
05.05.1938	Decret de Franco en què va derogar l'Estatut d'autonomia de Catalunya.
26.04.1938	Creació de la Delegación del Estado para la Recuperación de Documentos (DERD), perquè unifiqués en un sol organisme la confiscació de qualsevol tipus de documentació dels “desafectos al Movimiento Nacional” i perquè proporcionés informació “de la actuación de sus enemigos”.
26.01.1939	Ocupació militar de Barcelona i instal·lació d'oficines i magatzems de la DERD a Barcelona. Immediatament, s'activa la confiscació documental a gran escala que ja havien iniciat en altres poblacions uns mesos abans.
Febrer de 1939	La DERD tramet documentació requisada al Cuartel General del Generalísimo (sobre ajuts de l'estranger a la República, compres de material de guerra, brigades internacionals).
Juny/juliol de 1939	Trasllat de documentació des de la ciutat de Barcelona fins a la de Salamanca (eren unes 144 tones en gairebé 3.500 sacs, que van omplir dotze vagons de càrrega).
Juliol/agost de 1939	Trasllat de documentació d'altres poblacions de Catalunya a Salamanca (hi ha documentats 186 sacs i deu paquets).

Juny/setembre de 1939	Les oficines de la DERD a Barcelona van vendre per pasta de paper més de 80 tones de llibres i documents rebutjats.
1939–1960	Al dipòsit documental radicat a Salamanca s'elaboraren diferents "productes documentals" al servei dels òrgans repressius (tres milions de fitxes, informes d'antecedents, llistats de "rojo separatista").
09.02.1940	Ley de responsabilidades políticas.
01.03.1940	Ley de represión de la masonería y el comunismo, que va crear el Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo.
26.04.1940	Encàrrec al fiscal del Tribunal Suprem de la "Causa General por hechos delictivos cometidos durante el dominio rojo" (hi passen documents de procedència catalana).
30.10.1944	Es crea per decret reservat la Delegación Nacional de Servicios Documentales sota la dependència de la Presidència del Govern.
1977	Els arxius dels Servicios Documentales passen de la Presidència del Govern al Ministeri de Cultura.
29.09.1977	Restabliment provisional de la Generalitat de Catalunya per mitjà del Real Decreto-Ley 41/1977, on se li reconeix personalitat històrica i es deroga el decret que l'havia suprimit.
18.01.1978	Interpel·lació parlamentària del senador Josep Benet en què va reclamar la conservació de la documentació de la repressió franquista.
06.12.1978	Aprovació de la Constitució espanyola.
25.10.1979	Aprovació de l'Estatut d'autonomia de Catalunya.
18.03.1980	Proposició no de llei preparada per Antoni de Senillosa i signada per Manuel Fraga Iribarne, en què es demana que es reclassifiquin i reagrupin els fons i es retornin íntegrament a la Generalitat de Catalunya els que li pertanyen. (D'aleshores ençà s'han presentat nombroses preguntes, proposicions i mocions de pràcticament tots els grups polítics al Senat, a les Corts i al Parlament de Catalunya.)
18.11.1982	Conveni entre l'Administració de l'Estat i la Generalitat de Catalunya sobre la microfilmació de documents conservats a l'Archivo Histórico Nacional (Sección Guerra Civil), procedents de l'Administració i el Govern de la Generalitat durant els anys 1932–1939. El Departament de Cultura envia uns arxivers a Salamanca per organitzar i classificar la documentació de la Generalitat, que el

	desembre de 1986 es va acabar d'inventariar (507 lligalls).
15.03.1995	Acord del Consell de Ministres del Govern espanyol favorable al retorn.
30.03.1995	Milers de persones es manifesten a Salamanca en contra del retorn de l'"Archivo", i alhora alguns funcionaris alts (i funcionàries) del Ministerio, Subdirección General de los Archivos Estatales, obstrueixen el compliment de l'Acord del Consell de Ministres.
12.03.1999	A partir de la documentació de la Sección Guerra Civil del Archivo Histórico Nacional es crea l'Archivo General de la Guerra Civil Española, amb seu a Salamanca (Real Decreto 426/1999).
Novembre de 2000	Acord entre el conseller Jordi Vilajoana i la ministra Pilar del Castillo per crear una comissió tècnica d'experts que estudiï quina documentació pot retornar a Catalunya.
21.01.2002	Es constitueix, a l'Ateneu Barcelonès, la Comissió de la Dignitat, per pressionar pel retorn dels documents catalans des de la societat civil.
17.06.2002	Orden ECD/1555/2002 por la que se establece el funcionamiento y las competencias del Centro de Estudios y Documentación sobre la Guerra Civil Española.
Juny de 2002	La comissió tècnica d'experts (formada per quatre historiadors, dos a proposta de la Generalitat i dos a proposta del Ministerio) acaba amb dos informes divergents sobre què ha de retornar a Catalunya. La discrepància bàsica radica en la interpretació diferent dels "antecedents" de la Guerra Civil.
22.08.2002	El Patronato del Archivo General de la Guerra Civil Española acorda que no es retorna cap document perquè és "incompatible con la integridad y la unidad del Archivo y estima zanjada la cuestión".
14.10.2002	La Comissió de la Dignitat celebra un acte a Salamanca per explicar les raons de la seva reivindicació, però no hi assisteix cap de les autoritats locals que havien estat convidades.

Notes

¹ Un recull de les intervencions parlamentàries es pot trobar a Josep M. Figueres, *Papers de Salamanca: de botí de guerra a problema de la democràcia: el com i el perquè d'una incomprensió* (Barcelona: Fundació Ramon Trias Fargas, 2000). Per conèixer tot el procés es pot consultar:

Joaquim Ferrer, Josep M. Figueres, Josep M. Sans Travé, *Els papers de Salamanca: història d'un botí de guerra* (Barcelona: Llibres de l'Índex, 1996). Més recentment, també es pot trobar informació sobre aquesta polèmica al web de la Comissió de la Dignitat <<http://www.partal.com/dignitat/>>.

² Hem consultat, entre d'altres, *ABC* (edició de Madrid i de Catalunya), *Avui*, *Diari de Girona*, *Diari de Sabadell*, *Diari de Terrassa*, *El 3 de vuit*, *El 9 Nou*, *El Adelanto de Segovia*, *El Mundo* (edició de Madrid i de Catalunya), *El Mundo de Valladolid*, *El País* (edició de Madrid i de Catalunya), *El Periódico de Catalunya*, *El Punt*, *El Triangle*, *La Gaceta Regional de Salamanca*, *La Mañana*, *La Razón* (edició de Madrid i de Catalunya), *La Vanguardia*, *Segre* i *Tribuna de Salamanca*.

³ L'any 1995, l'Associació d'Arxivers de Catalunya, en el marc de les 5es Jornades d'Arxivística de Catalunya que es van celebrar a Lleida del 4 al 6 de maig, va organitzar un debat entre tècnics (historiadors i arxivers) que no va permetre arribar a aprofundir en l'anàlisi, ni molt menys aconseguir posicions de consens, per la marxa precipitada dels partidaris del no-retorn, cosa que va comportar que els mitjans de comunicació donessin una visió més aviat negativa del nostre col·lectiu. Del recull de documents publicats a la premsa escrita que hem analitzat durant els darrers cinc mesos, només hem trobat el comunicat de premsa oficial de l'Associació d'Arxivers de Catalunya i dos articles signats per professionals dels arxius. En aquest context, podem considerar gairebé una excepció la participació de dos professionals del sector, una, la de J. M. Sans Travé, director de l'Arxiu Nacional de Catalunya, al programa *Bon dia, Catalunya!*, de TV3 (Televisió de Catalunya), el 08.02.2002, i la participació recent de Joan Boadas i Raset, president de l'Associació d'Arxivers de Catalunya (AAC), al programa *Àgora*, del Canal 33 (Televisió de Catalunya), el 17.10.2002.

⁴ Aquest procés ha estat estudiat a Josep Cruanyes, "L'espoliació del patrimoni documental i bibliogràfic de Catalunya durant la Guerra Civil espanyola (1937–1939)", *Lligall*, núm. 19 (2002) (en premsa).

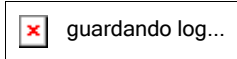
⁵ Es pot consultar a M. Teresa Díez de los Ríos et al., *Inventari de la documentació de la Generalitat de Catalunya al Archivo Histórico Nacional Sección Guerra Civil* (Barcelona: Departament de Cultura, 1992).

⁶ Per conèixer els fons documentals dipositats a l'Archivo General de la Guerra Civil Española, vegeu *Cuadro de organización del Archivo General de la Guerra Civil Española*. [en línia], <http://www.mcu.es/cgi-bin/ALBALA/AlbalaCGI/X6506?CMD=PRIMERA_PAGINA> [Consulta: 25/10/2002].

⁷ P. Walne, (ed.), *Dictionary of archival terminology = Dictionnaire de terminologie archivistique: English and French, with equivalents in Dutch, German, Italian, Russian and Spanish*, 2nd ed. (Munich [etc.]: K. G. Saur, 1988), p. 22.

⁸ International Council on Archives. Committee on Descriptive Standards, *ISAD (G): Norma Internacional General de Descripció Arxivística = General International Standard Archival Description*; adoptada pel Comitè de Normes de Descripció, Estocolm, Suècia, 19–22 de setembre de 1999 (Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya; Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2001), p. 12.

⁹ Antonia Heredia Herrera, *Archivística general: teoría y práctica*, 5^a ed. actualizada y aumentada (Sevilla: Diputación Provincial de Sevilla, 1991), p. 140.

Articles similars a BiD

- [Els fons i les col·leccions d'arxius a les biblioteques : models per al seu control i accés.](#) Estivill Rius, Assumpció. (2008)
- [Accions i reflexions en l'organització d'un arxiu monàstic : el Monestir de Sant Benet de Montserrat.](#) Jornet i Benito, Núria. (2007)

Articles similars a Temària

- [La página web del Archivo Histórico del Instituto Luce : un instrumento de difusión cinematográfica.](#) Torrado Morales, Susana. (2007)
- [Práxedes Mateo Sagastia y Escolar : estudio y análisis de las características extrínsecas e intrínsecas halladas en la documentación electoral sagastina \(1854-1901\) ubicada en el Archivo Histórico del Congreso de los Diputados de España.](#) Villarejo Sánchez, Nadia. (2005)
- [La colección de "Papeles Varios" del archivo universitario de Salamanca : análisis documental de la temática universitaria salmantina.](#) Vivas Moreno, Agustín. (2004)
- [Tabularium : el archivo en época romana.](#) Fernández Romero, Idelfonso. (2003)
- [Accesibilidad y posibilidades de uso de materiales audiovisuales de televisión con fines académicos y educativos en Argentina.](#) Romano, Silvia. (2002)

Articles del mateix autor a Temària

[Andreu i Daufí, Jordi](#) [Elvira i Silleras, Maria](#) [Campos i González, Isabel](#)

[[més informació](#)]

Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
Barcelona, desembre de 2002
<http://www.ub.edu/biblio> • [Comentaris](#)

[Citació recomanada](#) • [Metadades](#)
[UB](#) • [Facultat](#) • [BiD](#)